

DE WET CONSULTATIE- & BIJSTANDSRECHT (*Salduz*-wet)

NELISSEN
GRADE
ADVOCATEN
AVOCATS
LAWYERS

© Toon Muysewinkel, Ferahi Akel & Hanne Vanhoof

° *Inleiding*

Op 1 januari 2012 is de nu al omstreden *Salduz*-wet in werking getreden¹. Dankzij deze wet heeft iedere rechtsonderhorige als verdachte tijdens een strafonderzoek in principe recht op toegang tot een advocaat vanaf het eerste politieverhoor.

Welke fundamentele rechten door bedoelde wet worden beschermd en hoe deze juist in te vullen, is zowel in de vakliteratuur als in de Kamer en Senaat het onderwerp geweest van uitvoerig debat.

° *Wat vooraf ging ...*

Op 27 november 2008 sprak de Grote Kamer van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (kortweg EHRM, gevestigd in Straatsburg) zich uit over een zaak waar de 17-jarige Turkse jongen, Yusuf Salduz, in Turkije werd vervolgd voor deelname aan een onwettige demonstratie ter ondersteuning van de verboden PKK.

Tijdens het politieverhoor had Salduz onder dwang bekentenissen afgelegd die hij nadien zou intrekken, maar welke uiteindelijk toch tot zijn veroordeling leidden.

---

¹ Wet van 13.08.2011 tot wijziging van het Wetboek van strafvordering en van de wet van 20.06.1990 betreffende de voorlopige hechtenis, om aan elkeen die wordt verhoord en aan elkeen wiens vrijheid wordt benomen rechten te verlenen, waaronder het recht om een advocaat te raadplegen en door hem te worden bijgestaan, B.S. 05.09.2011.

Salduz richtte zich daarop tot het EHRM met als argument dat hij tijdens zijn verhoren niet de mogelijkheid kreeg om een advocaat te raadplegen. Volgens Salduz was hierdoor zijn recht op een eerlijk proces geschonden, omdat hij de bekentenissen die hij had afgelegd zonder bijstand van een advocaat nadien had ingetrokken terwijl deze uiteindelijk bij zijn veroordeling nog als bewijskrachtig werden aanzien.

De uitspraak van het EHRM die volgde zou uitgroeien tot een mijlpaalarrest en zowel in de Europese als de nationale rechtspraak en rechtsleer leiden tot een heuse *Salduz*-saga.

Het EHRM oordeelde unaniem dat, behalve in uitzonderlijke gevallen, de toegang tot een advocaat mogelijk moet zijn vanaf de beginfase van het politieverhoor. Volgens het EHRM bevindt een verdachte zich tijdens zulke verhoren namelijk in een dermate kwetsbare positie dat enkel de effectieve bijstand door een advocaat het recht om zichzelf niet te beschuldigen kan vrijwaren:

“(...) the Court finds that in order for the right to a fair trial to remain sufficiently “practical and effective”, Article 6 §1 requires that, as a rule, access to a lawyer should be provided as from the first interrogation of a suspect by the police, unless it is demonstrated in the light of the particular circumstances of each case that there are compelling reasons to restrict that right. (...)”²

---

² EHRM (GC) 27 november 2008, *Salduz t. Turkije*, www.echr.com.

In een later arrest m.b.t. het Franse systeem, dat nauw aansluit bij het Belgische, preciseerde het EHRM dat de toegang tot een advocaat niet enkel gaat om een consultatierecht voorafgaand aan het politieverhoor maar dat ook tijdens de verhoren, vanaf de eerste arrestatie, de verdachte het recht heeft om bijgestaan te worden door een advocaat³. Bovendien moet aan de advocaat de mogelijkheid geboden worden om tijdens het verhoor daadwerkelijk rechtsbijstand te leveren.

° *Ondertussen in België ...*

Het Belgische rechtssysteem voorzag in beginsel niet in bedoeld recht op bijstand door een advocaat tijdens de politieverhoren. Onder toenemende druk vanuit Straatsburg werd de Belgische wetgever echter gedwongen zijn standpunt te herzien⁴ en werk te maken van een aangepast wettelijk kader.

Meer dan drie jaar na het baanbrekende *Salduz*-arrest en na maanden onderhandelen is er vandaag, per 01.01.2012, tot vreugde van velen en wantrouwen van anderen, uiteindelijk de wet consultatie- en bijstandsrecht (ook wel *Salduz*-wet genoemd) die aan verdachten in principe het recht geeft om een advocaat te raadplegen en door hem te worden bijgestaan vanaf het eerste politieverhoor.

° *En nu?*

De *Salduz*-wet voorziet in drie soorten bepalingen. Vooreerst zijn er bepalingen die gelden voor elk verhoor, ongeacht de hoedanigheid waarin de persoon wordt verhoord. Het gaat zowel om slachtoffers, getuigen, aangevers als verdachten⁵.

³ EHRM 14 oktober 2010, *Brusco t. Frankrijk*, www.echr.com.

⁴ EHRM 2 maart 2010, *Bouglame t. België*, www.echr.com.

⁵ Verklaring van de minister van Justitie, verslag namens de commissie voor de Justitie, *Parl. St. Senaat* 2010-11, nr. 5-663/4, p. 30 en artikel 47bis § 1 Wetboek van Strafvordering.

Nieuw is dat aan de ondervraagde telkens een beknopte mededeling moet worden gegeven van de feiten waarover zij zullen worden ondervraagd alsook de mededeling dat zij niet kunnen worden verplicht zichzelf te beschuldigen⁶.

Daarnaast zijn er bepalingen die van toepassing zijn op het verhoor van een persoon aangaande misdrijven die hem ten laste kunnen worden gelegd. Het gaat hier om verdachten, ongeacht of ze van hun vrijheid zijn beroofd⁷. Aan deze verdachten moet vooraf steeds worden meegedeeld dat zij het recht hebben om vóór het eerste verhoor een vertrouwelijk overleg te hebben met een advocaat naar keuze of een hem toegewezen raadsman. Het vertrouwelijk overleg duurt maximum dertig minuten. Dit recht is echter maar van toepassing voor zover de betrokkene verdacht wordt van misdrijven die aanleiding kunnen geven tot het verlenen van een bevel tot aanhouding.

Tot slot zijn er de bepalingen die betrekking hebben op verhoren van personen die van hun vrijheid zijn beroofd⁹. In die gevallen heeft de betrokkene recht om vóór het eerste verhoor door de politiediensten, onderzoeksrechter of procureur des Konings een vertrouwelijk overleg te hebben met zijn advocaat.

Ook heeft de aangehoudene recht op bijstand door zijn advocaat tijdens de verhoren die plaatsvinden binnen de eerste 24 uur na zijn aanhouding. De wet maakt hier een onderscheid naargelang het gaat om een meerderjarige of minderjarige¹⁰. Een meerderjarige verdachte kan schriftelijk afstand doen van zijn recht op bijstand. Een minderjarige kan dat niet en moet steeds worden bijgestaan door een advocaat.

⁶ Zie art. 47bis §1 Sv.

⁷ Zie artikel 47bis §2 Sv.

⁸ Zie artikel 47bis §2, 3° Sv.

⁹ Art. 47bis §3 Sv., art. 2bis, art. 15bis en art. 16 §2 WvH.

¹⁰ Zie art. 47bis §2, *in fine* Sv.

° *Opdracht volbracht?*

Gedurende de drie jaar die de Belgische wetgever nodig had om de *Salduz*-wet in werking te doen treden, zat de Europese wetgever ook niet stil. Blijkt dat het *Salduz*-arrest nog maar een begin was. Op 8 juni 2011 verscheen een voorstel voor een richtlijn¹¹. Deze richtlijn zou een verduidelijking moeten bieden van de procedurele waarborgen voor verdachten en beklaagden in de strafprocedure. Sceptici zijn dan ook van mening dat de Belgische wetgeving nu al achterhaald en niet meer *Salduz-proof* is.

Belangrijk punt van kritiek op de Belgische wetgeving is o.m. dat de niet-aangehouden verdachten enkel recht hebben op een voorafgaand overleg met hun advocaat zonder dat deze ook aanwezig mag zijn tijdens de verhoren. Dit onderscheid wordt echter niet gemaakt in de rechtspraak van het EHRM waar toegang tot een advocaat moet worden verleend ongeacht of er sprake is van vrijheidsbeneming¹².

Daarnaast voorziet de wet enkel in een georganiseerd consultatierecht voorafgaand aan een politieverhoor. Aldus dient geen vertrouwelijk overleg te worden georganiseerd voorafgaand aan het verhoor door de onderzoeksrechter. Bijkomende consultaties tussen cliënt en advocaat zijn wel steeds mogelijk, maar dan op eigen initiatief van de verdachte of zijn advocaat¹³.

---

¹¹ Voorstel tot een Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad betreffende het recht op toegang tot een advocaat in strafprocedures en betreffende het recht op communicatie bij aanhouding, 23 p., <http://eur-lex.europa.eu>

¹² art. 3 van het Voorstel tot een Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad betreffende het recht op toegang tot een advocaat in strafprocedures en betreffende het recht op communicatie bij aanhouding

¹³ Zie M. COLETTE, "Wet consultatie- en bijstandsrecht. Krachtlijnen van het controversiële antwoord van de wetgever op de *Salduz*- rechtspraak", *Ad Rem* 5/2011, 30.

Ook het bijstandrecht is aan beperkingen onderworpen. Het wordt enkel toegekend aan gearresteerde verdachten en slechts tot en met de invrijheidstelling of de voorleiding voor de onderzoeksrechter¹⁴.

Een bijkomende beperking aan het consultatie- en bijstandrecht is dat het niet van toepassing is op alle misdrijven. Zo is er geen recht op een voorafgaand consultatierecht of effectieve bijstand voor personen die worden verdacht van het plegen van verkeersmisdrijven, behoudens in geval van vrijheidsberoving¹⁵, of misdrijven die geen aanleiding kunnen geven tot een aanhoudingsbevel¹⁶. Dat laatste impliceert dat verhoren over overtredingen en wanbedrijven waarvan het strafmaximum één jaar gevangenisstraf niet bereikt, geen recht op consultatie of bijstand doet ontstaan¹⁷.

Een ander pijnpunt is het gebrek aan een wettelijke bepaling waarin de gedragscode van de advocaat op een duidelijke manier wordt uitgelegd. Er zijn alleen richtlijnen ter beschikking. Wel worden er opleidingen voor advocaten gegeven met de *do's and don'ts* tijdens de verhoren, maar niet elke advocaat is even gewillig om hieraan mee te werken.

Vanuit een puur mensenrechtelijke visie kan de Belgische *Salduz*-wet alvast als een stap in de goede richting worden beschouwd. De aanwezigheid van een advocaat tijdens politieverhoren kan immers bescherming bieden tegen misbruiken en ervoor zorgen dat het zijgrecht wordt gevrijwaard.

---

¹⁴ Zie M. COLETTE, "Wet consultatie- en bijstandsrecht. Krachtlijnen van het controversiële antwoord van de wetgever op de *Salduz*- rechtspraak", *Ad Rem* 5/2011, 32.

¹⁵ Zie art. 2*bis* §1 WvH.

¹⁶ Zie art. 47*bis* §2, lid 3 Sv.

¹⁷ M. COLETTE, "Wet consultatie- en bijstandsrecht. Krachtlijnen van het controversiële antwoord van de wetgever op de *Salduz*- rechtspraak", *Ad Rem* 5/2011, 29.

Er moet echter worden rekening gehouden met de evolutie in de rechtspraak van het EHRM die na het *Salduz*-arrest de principes over het bijstandsrecht verder heeft ontwikkeld en verfijnd.

De Belgische wetgeving lijkt echter (opnieuw) achter te lopen op die Europese regelgeving, waardoor de wet al achterhaald is nog voor ze goed en wel in werking is getreden.

Voor de rechtsonderhorige is het dus van groot belang te weten in welke hoedanigheid hij wordt verhoord en over welke rechten hij desgevallend beschikt tijdens een verhoor.

Indien u meer wilt weten over dit thema of indien u vragen heeft over een lopend strafonderzoek waarbij u betrokken bent geraakt, kan u steeds vrijblijvend een afspraak maken.

Wij informeren u graag op maat.

januari, 2012

NELISSEN GRADE Advocaten
Strafrecht & Strafprocesrecht
Toon Muysewinkel
Ubicenter, Philipssite 5/2
3001 Leuven
Tel: +32 (16) 22.24.73
Fax: +32 (16) 22.24.82
www.nelissengrade.com
toon.muysewinkel@nelissengrade.com